

MEEKIJKEN OVER DE SCHOUDER VAN.. THEO BAART EN JORIS JANSEN

Joris Jansen (1980 in 2009 afgestudeerd aan de Koninklijke Academie in Den Haag) kijkt over de schouder mee van Theo Baart (1957, in 1982 afgestudeerd aan de Gerrit Rietveld Academie).

TB: Je bent deze zomer van de academie gekomen, gelauwerd met een prestigieuze prijs. Waarom heb je er voor gekozen om kunstenaar te worden?

JJ: Ik kwam op de academie om fotojournalist te worden. Voor mij was fotografie toen heel erg verbonden met reizen en avontuur. Ik vond het moeilijk dat avontuur te vinden binnen de opdrachten die we kregen. Daarnaast had ik grote ideeën. Concepten die onuitvoerbaar waren op dat moment. Veel meer bedacht vanuit een ontwerpgeest dan vanuit een fotografiepraktijk. In fotografie moet het beeld altijd op een of andere manier aan de werkelijkheid worden onttrokken. Of het nu in scene is gezet, 'echt gebeurd', of achteraf in elkaar wordt gezet. Ik wilde me graag technieken eigen maken. Techniek vond en vind ik voor mij een belangrijke basis om werk te maken. Ik heb van alles geprobeerd; zwart-wit reportages tot sets uitlichten tot abstracte vormen beelden. Ondertussen kwam ik daarin niet tot een eigen beeldtaal. Ik bedoel een vergelijkbare fotografische aanpak onafhankelijk van de opdracht. Steeds als ik iets maakte kon ik het indelen in een bepaalde stroming of als een gevolg daarvan, en vond ik het daardoor minder interessant. Het ging en gaat mij dus veel meer om de stijl, de manier van kijken, de nieuwe wegen van fotograferen dan om het onderwerp. Het onderwerp is bij mij altijd ondergeschikt tenzij het de foto (grafie) zelf is. Voor mij is het dus een logische optie de foto zelf het onderwerp te maken. Nu ik dit zo schrijf klinkt dat als een bewuste keuze, maar dat was het niet. Het gebeurde eigenlijk vanzelf; het onderwerp bood me steeds weer nieuwe ontsnappingsroutes, zodat ik me opeens vrijer voelde.

Ik merk dat ik in mijn werk nog steeds meer ontwerp dan dat ik daadwerkelijk fotografeer. Het beweegt zich tussen die twee disciplines. Mijn fascinatie is fotografie, mijn werk iets anders. Zelf laat ik het graag in een fotografische context zien en vind ik dat het daar thuis hoort. Ik schrijf op mijn belastingpapieren dat ik fotograaf ben...

Er schiet me nog een grappig gesprek te binnen. Terwijl ik aan het werk was aan mijn eindexamen kwam er bezoek op het atelier. Een grafisch ontwerper. Hij vroeg waar ik mee bezig was, en ik legde hem uit dat ik foto's met elkaar aan het samenvoegen was op basis van de pixelstructuur of iets dergelijks. Het was een leuk gesprek en ging meer over de gedachte achter het werk dan het werk zelf. Toen ik mijn werk uiteindelijk liet zien, want dat kwam er steeds niet van, zei hij: 'Ooh, maar je maakt kunst.' Alsof daarmee het gesprek wat we daarvoor gevoerd hadden opeens een andere betekenis had gekregen, alsof ik me opeens had vrijgepleit van een oordeel. Dit is voor mij een reden om me juist geen kunstenaar te noemen. Maar het is tegelijkertijd de reden om het wel te doen. Ik houd van heldere en eerlijke uitgangspunten. Het heeft er dus mee te maken wie het vraagt en wat het woord kunstenaar of fotograaf voor diegene betekent.

TB: Kan je je werk omschrijven? Waar ben je naar op zoek?

Joris: Dit is de meest gestelde vraag maar ik vind het ook de lastigste: "Wat doe je precies?" In feite werk ik mét fotografie. Ik verzamel, edit, knip, plak, bewerk en print. Mijn werk bestaat op dit moment uit fotoprints en collages, maar de prints zijn niet altijd foto's. Het zijn ook fotografische prints van samenstellingen van pixels - in mijn optiek niets anders dan een foto -, die uiteindelijk geen fotografisch beeld meer opleveren. Daarmee bedoel ik dat de afbeelding niet meer aan de werkelijkheid refereert zoals een foto dat doet. Wat je ziet is niet meer 'echt'. Ik ben nieuwsgierig naar de betekenis van een foto, naar het materiaal, de manier van tentoonstellen, en vooral naar nieuw beeld. Of specifieker: een nieuwe manier van beelden maken. Ik heb het gevoel dat er in mijn werk nog veel moet komen, ideeën die ik heb, die eerder werk weer in perspectief plaatsen. Ik ben natuurlijk net begonnen, en dit eerste jaar viel me best zwaar. Ik ben pas sinds een paar maanden echt weer dingen aan het maken. Oude kaders zijn weggefallen, en nieuwe komen daar voor in de plaats. Ik moet geld verdienen

om mezelf te onderhouden. Het besef is er dat dit dus is wat het is en zal zijn. Geen baas; eigen verantwoordelijkheid; vrijheid; geen carrièreplan; onzekerheid (materieel en mentaal); afwijzingen; waardering; worstelingen met originaliteit, oorspronkelijkheid, context, relevantie etc.; nooit weten waar het nu precies heen zal gaan; blijven ontwikkelen en nog meer van dat soort dingen. Ik wil graag een oeuvre opbouwen dat onderling verband houdt en (in zichzelf) reflecteert. Soms lijken ideeën simpel of onbetekenend, maar zijn ze in de context van een ontwikkeling interessant. Ik heb geen zicht op-, en geen absolute controle over, wat dat oeuvre zal worden maar wel een visioen en een hoop.

Fotografie is voor mij een medium dat altijd sterk verbonden is met het experiment. Fotografie is afhankelijk van de techniek en de mogelijkheden die zij met zich meebrengt. Dit gaat voor mij niet over de zoektocht naar nog scherpere foto's, of realistischer kleuren, maar juist over onderzoek naar mogelijkheden die niet per se nuttig zijn, maar wel iets over het medium zeggen. Ik zie hierin mijn mogelijkheden om nieuw werk te maken.

Op dit moment ben ik voor veel mensen een fotograaf die 'schildert'. Ik kan hen daar gezien het uiteindelijke resultaat, moeilijk ongelijk geven. Het is een te verdedigen standpunt, maar ik ben het er niet mee eens. Weliswaar maak ik nu geen foto's met een camera, en doen sommige uitkomsten, zoals mijn serie 'Flock' denken aan een schilderij op het eerste gezicht; voor mij is dat geen doel. Verre van... Het is (slechts) de uitkomst, zoals ik hieronder zal uitleggen, van een set regels die in de eerste plaats zijn ontworpen om een manier van kijken/fotograferen te duiden. Flock bestaat uit drie werken die zijn opgebouwd uit meerdere beelden die een relatie met elkaar aangaan en zo een nieuw werk met een nieuwe betekenis vormen. Clichés, kleur, kopie en origineel, veelheid en waarneming zijn daarin belangrijk. De drie beelden zijn elk opgebouwd uit honderd gevonden foto's, gemaakt door willekeurige mensen. Elke foto draagt een proce fotograferen. Bijvoorbeeld: bergweggetjes (landschap, esthetische foto), gestaltes (portret, bewijzende foto), huizen (stilleven, categoriserende foto). Het feit dat mensen mijn werk zien als een schilderachtige manier van fotograferen zegt dus meer over hoe de beschouwer kijkt dan over mijn werk. Het resultaat is ook voor mij

onvoorspelbaar. De stijl is nooit een doel, al keur ik sommige resultaten af omdat de uitkomst beeldend niet overtuigend is.

Omdat we 'Meekijken over de schouder van' aan het maken zijn, en ik van jouw laatste de schriftelijke verantwoording van het project 'Eiland 7' heb gekregen, heb ik besloten mijn aanvraag voor een startstipendium bij deze te laten lezen. Ik vind dat wel eng en persoonlijk (ik heb het niet gekregen) maar ik denk dat het interessant is in deze context. Het gaat hoe dan ook over mijn werk.

Nu de aanvraag is afgewezen denk ik dat ik mijn werk niet goed omschreven heb. Ik maak bijvoorbeeld aannames die niet per se nodig zijn en die ik niet helemaal waarmaak. Ik heb de neiging dingen groter te willen maken dan ze zijn, belangrijker, 'echter'. Wanneer ik het bijvoorbeeld heb over wetenschap weet ik niet precies hoe dat concreet een plaats heeft in mijn werk. Wat ik weet is dat mijn werk er aan raakt, bijvoorbeeld in methodiek. Ook lees ik wel eens artikel dat mij inspireert. Wetenschap is voor mij, inspiratie, naslag, en verklaring. Maar mijn werk gaat er niet over in de eerste plaats. Het is secundair. Door dit toch een belangrijke plaats te geven, überhaupt een plaats te geven in mijn aanvraag ontstaat een soort subsidieproza lijkt het. Achteraf was ik liever dichter bij mezelf en mijn werk gebleven. Ik ben steeds op zoek naar een objectieve verantwoording, terwijl ik weet dat die er niet is.

Dromen, plannen en werkelijkheid lopen door elkaar. Dat is precies wat ik moeilijk vind aan het duiden van mijn werk: het onderscheid maken tussen wat het werk in feite is, wat ik er zelf in zie, wat het kan worden, en wat ik wil dat het kan worden. Het onderscheid tussen inspiratie, aspiratie en realiteit. Ik zie dingen zoals ik denk dat ze zijn, niet zoals ze zijn. Maar dat doet een commissie ook, er is geen objectiviteit. Er is geloofwaardigheid. Zij geloofden dus niet in mij. Het enige aan zeggen wat ik doe als kunstenaar vind ik dus dat de uitleg het werk (terecht) heel zwaar beïnvloed. Het kan het maken of breken.

1. toelichting

Een beschrijving van uw inhoudelijke en artistieke uitgangspunten en hoe die tot uitdrukking komen in het werk.

Mijn werk heeft een conceptuele inslag. Het balanceert op de rand van fotografie, autonome kunst en ontwerp. Afspraken en mechanismen die beeldend denken mogelijk maken, probeer ik visueel te analyseren en te becommentariëren. Ik maak systemen en samenstellingen die een nieuw perspectief kunnen geven aan bepaalde aspecten van fotografie. Waar in het algemeen het onderwerp van een foto buiten fotografie ligt (een fascinatie voor een thema, nieuws, een ander land of andere cultuur) gaat mijn werk in de eerste plaats over fotografie zelf. Wat is een foto en hoe wordt deze gelezen? Dit zijn voor mij twee belangrijke vragen. Het gaat me daarbij om culturele eigenschappen zoals de ervaring van schoonheid, het nut van afbeelden of de waarde van oorspronkelijkheid/uniciteit. De beelden uit het drieluik Flock (dia 11 t/m 15), zijn ieder opgebouwd uit honderd foto's gevonden op het internet. Elk van die honderd foto's draagt één procent van haar pixels af aan het uiteindelijke beeld. Samen vormen zij dus een volledig beeld (honderd procent) dat de vorm in zich draagt die alle individuele foto's gemeen hebben. De drie beelden uit het drieluik representeren een specifieke manier van kijken en fotograferen. De bergweggetjes staan voor de foto als gevolg van een esthetische keuze en het landschap, de gestaltes staan voor de bewijzende foto en het portret, de huizen staan voor categoriserende of duidende foto en het stilleven. De dimensies in de beschouwingsafstand zijn belangrijk bij dit werk. Van veraf oogt het schilder-achtig, wanneer je dichtbij komt valt het uiteen in harde vierkante pixels in allerlei kleuren.

Daarnaast vind ik de fysieke, onbewuste manier van waarnemen en verwerken interessant. De wereld is zo complex dat we continu keuzes maken in aandacht. In het proces van kijken wordt zo een hiërarchie en versimpeling aangebracht. Bijvoorbeeld de neiging overal gezichten in te zien of een horizontale streep als een horizon te interpreteren. Veel dingen die te zien zijn op een foto of in de werkelijkheid ervaren we daardoor als vanzelfsprekend of onbelangrijk. We zien hen over het hoofd. Dit wordt voelbaar bij een oude foto. Daarop staan allerlei voorwerpen, gebouwen, kleding en details die afwijken van wat op dit moment gangbaar is. Dit maakt ze opeens weer opvallend. Op dia 21 zijn voorbeelden te zien zijn van sterk vereenvoudigde computer-gegeneerde horizonnen. Op dia 22 en 23 staan schetsen van een project over herschik- te en gecategoriseerde informatie die aanwezig is in een foto.

Netwerken en complexiteit fascineren me. In mijn werk probeer ik verbindende factoren te vinden en structuur aan te brengen. Dit gaat meestal over overeenkomsten in herkomst, uiterlijk of inhoud van beelden. Een gedeelde kijk op de wereld of een gedeelde plek waar iedereen fotografeert. Clichés. De cirkel van regenbogen (dia's 16 en 17) is opgebouwd uit gevonden foto's. Het is een verzameling die de cliché van de losse delen overstijgt door de onverwachte onderliggende

logica, de cirkel, te laten zien. De regenboog is de ontbinding van wit licht in het spectrum van verschillende kleuren; het netwerk ontrafeld.

Op dit moment maak ik collages en computer-gegenereerd beeld. Ik leg verbanden die ik in werkelijkheid ervaar en bedenk, maar toch niet in een foto kan vatten. Mijn werk gaat over orde en toeval in verzamelingen foto's. Het is opgebouwd uit beelden die een relatie met elkaar aangaan en zo een nieuwe betekenis vormen. De computers (dia 18) scannen elk lineair, per pixel een foto van linksboven tot rechtsonder. Telkens is de desbetreffende pixel op het scherm te zien. Het resultaat is een verzameling van semi-toevallige kleurcombinaties. De installatie balanceert tussen orde en chaos. Elke kleur staat vast in het raster van de originele foto, maar de combinatie onderling is telkens weer anders. Je zou je kunnen voorstellen dat deze combinaties weer deel uitmaken van andere willekeurige foto's.

Het is van belang dat mijn werk uit onderzoek voortkomt. Het raakt aan bestaande (wetenschappelijke) theorie. De formaliteit, efficiëntie en transparantie van wetenschappelijke methodes trekken me aan. Er zit schoonheid in bezigheden als programmeren, waarbij het een zoektocht is naar de meest efficiënte, minimale algoritmes. De raakvlakken inspireren me. Fotografie en wetenschap geven beiden betekenis aan de indrukken die we op doen. Letterlijk krijgen ze grip op de omgeving door hem te selecteren. Ook in de uitdijende massa's data die hier het gevolg van zijn, in het opslaan, het 'herbekijken' en interpreteren zie ik parallellen. Beide disciplines hebben een hechte band met objectiviteit, een waarheid. Hun kracht ligt in het idee dat zij bestaat.

De slideshow begint in 2007 met een beeld uit een serie over kantines en ruimte, en eindigt met een nieuw deels nog uit te werken plan. In de komende plannen zoek ik de grenzen van fotografie op. Mijn werk zegt mogelijk meer óver fotografie dan het te zijn.

2. plannen

Met welk doel vraagt u de subsidie aan en hoe kan de subsidie bijdragen aan de ontwikkeling van uw kunstenaarschap?

In juni 2009 ben ik afgestudeerd aan de KABK in Fotografie. Mijn eindexamen is genomineerd voor de afdelingsprijs van de KABK en heeft het Steenbergen Stipendium gewonnen. Het afgelopen half jaar heb lesgegeven aan de Academie van Bouwkunst Amsterdam en meegedaan aan verschillende exposities. Voor Fotodok (organisatie voor documentaire fotografie) doe ik samen met Theo Baart 'Meekijken over de schouder van....', een serie columns/gedachtewisselingen over fotografie gedurende een jaar die maandelijks op internet wordt gepubliceerd. Aan het einde van het jaar zullen naar aanleiding hiervan een publicatie en een tentoonstelling gemaakt worden waarvan ik de redacteur en curator ben. Dit biedt mij de mogelijkheid niet alleen als kunstenaar het veld te bein-

vloeden maar ook op een beschouwende manier hieraan bij te dragen.

In april neem ik deel aan de expositie Particolare 3 in galerie van Kranendonk in Den Haag. In juni heb ik een solo-expositie in Den Bosch en het ziet er naar uit dat ik in februari volgend jaar een expositie heb in Foam (Foam 3-h). Bovenstaande exposities geven mij de kans om nieuw werk te laten zien. Mijn financiële situatie geeft mij echter onvol- doende tijd en ruimte om dezelfde kwaliteit en diepgang te bereiken als in eerder gemaakt werk.

Hieronder twee concepten waar ik zo snel mogelijk mee aan de slag wil:

3-d foto

Als fotografie een mechanische afdruk van de wereld is, waarom zou dit dan niet in drie dimensies kunnen? Het is mogelijk een 3d-scan te maken en dit 3-d uit te printen, op verschillende manieren zelfs. De mechaniek van dit proces heeft veel raakvlakken met fotografie. Wat zegt dit over het medium? Welke mogelijkheden biedt dit, zowel in perceptie als in gebruik? Wat is de betekenis van een vergroting of verkleining in 3-d? Is het realistischer? Kan 3-d überhaupt een fotografische functie vervullen of ligt een groot deel van de identiteit van fotografie besloten in haar tweedimensionale vorm? Ik heb nog veel vragen...

Bibliotheek/Encyclopedie van een foto

Een foto bevat een onvoorstelbare schat aan informatie. Niet alleen in de letterlijke data, maar ook in de beleving van de foto. Een object heeft voor iedereen een (subtiele) andere betekenis. Je ziet op een foto van een plant al honderden blaadjes. Stel je voor wat er allemaal te zien is op een complexere foto, bijvoorbeeld de verjaardag-foto. (dia 22 en 23) Elk detail heeft een eigen geschiedenis, eigenschappen en esthetiek. Met dit project wil ik proberen deze massa aan informatie tastbaar te maken. Het kan vormen aannemen waarin door de bomen (informatie) het bos (de foto) niet meer te zien is. Bijvoorbeeld een bibliotheek waarin op elke pagina van elk boek één kleur te zien is van een corresponderende pixel. Dit zou betekenen dat een normale 'huis-, tuin- en keukenfoto' van 6 megapixel zesduizend boeken van ieder duizend pagina's vult; een onoverzienbare massa. Een andere mogelijkheid zou een inventaris van elk afzonderlijk onderdeel uit een foto kunnen zijn. Een plant, een weg, een kledingstuk. Het verhaal van een familie. Dit zou een encyclopedie worden met beschrijvingen van elk individueel onderdeel. De betekenis en historie van objecten, mensen en verhalen in verschillende culturen, maar ook abstractere informatie zoals kleur, textuur en vorm. Elk onderdeel zou ik opnieuw kunnen fotograferen. De foto wordt zo ontleed tot in het kleinste detail.

Het startstipendium zou me in staat stellen mijn onderzoek voort te zetten zodat ik mijn artistieke en inhoudelijke

kwaliteiten naar een hoger niveau kan tillen. Dit is de basis van mijn kunstenaarschap en moet dus op de eerste plaats kunnen staan.

Ik wil het experiment aangaan met de presentatie en de definitie van fotografie. Ik wil mijn werk 'uit de computer' halen. Modellen ambachtelijk afmaken door het als boek, 3d object of als geknipte/ gesneden collage te presenteren. Daarnaast kan ik het startstipendium gebruiken om apparatuur en materialen (o.a. atelierruimte, afdrucken, computer, cursus, scans) te kunnen betalen. >>

FONDS VOOR
BEELDENE KUNSTEN
VORMGEVING
EN BOUWKUNST

F

Kenmerk

BK/STA9/82948/STA

In uw geval is de aanvraag aan werkgroep STA van de subcommissie Beeldende Kunst voorgelegd. Het advies van deze werkgroep luidde: "Hoewel enkele leden van de werkgroep waardering hebben voor de technische uitvoering van de getoonde werken is de werkgroep over het geheel genomen van mening dat het werk van de aanvrager weinig oorspronkelijk en in inhoudelijk opzicht nog niet voldoende uitgesproken is. Naar haar mening blijft het werk te zeer in aanzetten steken en weet de aanvrager zijn ideeën niet om te zetten in overtuigend werk. Op grond hiervan wordt een negatief advies uitgebracht. Bij de beoordeling is ook het cultureel ondernemerschap van de aanvrager betrokken. Dit aspect heeft echter het negatieve advies niet kunnen compenseren."

Het fondsbestuur hoopt hiermee aan uw verzoek om nadere informatie op voldoende wijze voldaan te hebben.

Hoogachtend,
namens het bestuur van de
Stichting Fonds voor beeldende kunsten,
vormgeving en bouwkunst,

mr Christine Lindo
Adjunct directeur